

Asia: VN/4728/2025

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnon keskeinen sisältö.

Tehy toteaa, että ehdotukset ovat osittain kannatettavia. Lakimuutoksen tavoite on lisätä koulutuksen kannustavuutta siihen, että opiskelijat suorittavat nykyistä paremmin opintoja. Mielestämme opintojen suorittamisen lisäksi, pitää varmistua, että koulutus on tuottanut tarvittavan ja riittävän osaamisen opiskelijalle.

Ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteet eivät mielestämme tue koulutuksenjärjestäjien mahdollisuutta kehittää koulutusta sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla esimerkiksi aikuisille alanvaihtajille eikä kannusta tarjoamaan erikoisammattitutkintoja. Pitovoiman vuoksi on erityisen tärkeä, että uralla on mahdollisuus edetä suorittamalla täydentäviä opintoja. Ehdotetut laskentaperusteet kannustavat tehtailemaan tutkinnon osia. Tutkinnon osien tuottama osaaminen ei välttämättä ole työnantajien tiedossa, jolloin työntekijän uutta osaamista ei hyödynnetä. Toisaalta on vaarana, että omalla työpaikalla suoritettu tutkinnon osa ei juurikaan tuota uutta osaamista eikä vaikuta eikä vaikuta henkilön palkkaan.

Palautekyselyitä koskevat tarkennukset ovat mielestämme hyviä. Lisäksi olisi tärkeä lisätä joitakin alakohtaisia väittämiä, kuten esimerkiksi väittämiä opiskelijan soveltuvuuteen ja pystyvyyteen selviytyä työtehtävistä.

Lausunto on valmisteltu yhdessä Kuntoutusohjaajat ry:n ja Suomen Bioanalyttikot ry:n kanssa.

Lausuntonne koskien asetuksen 1 §:ää (opiskelijavuoteen kuuluvat päivät)

On tarkoituksenmukaista ja kannatettavaa, että opiskelijavuoteen kuuluviksi päiviksi ei lueta heinäkuuhun kuuluvia päiviä, jos opiskelijan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa on tavoitteeksi sovittu koko tutkinnon, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen tai tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suorittaminen. Lisäksi on tarkoituksenmukaista, että opiskelupäiväksi luetaan kuuluvaksi sellainen päivä, jonka aikana opiskelija osallistuu HOKS:n mukaisesti koulutuksen järjestäjän eri oppimisympäristöissä järjestämään tavoitteelliseen ja ohjattuun opiskeluun tai työpaikalla järjestettävään koulutukseen, joka perustuu oppisopimukseen tai koulutussopimukseen.

Lausuntonne koskien asetuksen 2 §:ää (toteutuneiden opiskelijavuosien laskenta)

Ei kommentoitavaa

Lausuntonne koskien asetuksen 3 §:ää (lähtötason painokertoimet)

Mielestämme on hyvä, että rahoituksen painokertoimet kannustavat ja mahdollistavat koulutuksenjärjestäjiä toteuttamaan koulutusta niille henkilöille, joilla ei ole pohjakoulutusta. Kuitenkin pitää huomioida samanaikaiset esimerkiksi heikennykset aikuiskoulutuksessa ja aikuiskoulutustuen lakkauttaminen. Sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatuksen alalle hakeutuvista merkittävä osa on alanvaihtajia ja heillä on aiempi tutkinto. Edellä mainitut lähtötason perusasteen jälkeiseen koulutukseen perustuvat painokertoimet ovat matalimmat, eivätkä näin ollen kannusta tai mahdollista kehittämään koulutusta aikuisille alanvaihtajille. Työvoimapula on edelleen suurin sosiaali-, terveys-, ja kasvatusalalla.

Lausuntonne koskien asetuksen 4 §:ää (kustannusryhmä- ja muut painokertoimet) ja liitettä

Näyttäisi siltä, että sekä ammattitutkinnot että erikoisammattitutkinnot pyritään poistamaan lainsäädännöllä ja olemattomalla rahoituksella, koska ne on sijoitettu valtaosin kustannusryhmä 1:een. On selvää, että sosiaali- ja terveysalan ammattitutkinnon järjestäminen tulee vähenemään huomattavasti ja lopulta ne poistuvat tarjonnasta. Kyseisessä valmistelussa olevassa ammattitutkinnossa on kuitenkin sosiaali- ja terveysalalle merkityksellisiä ja tärkeitä osaamisaloja, kuten esimerkiksi jalkojenhoidon osaamisala, mikä jo aiemmin poistui sosiaali- ja terveysalan perustutkinnosta. Jalkojenhoidon opetus edellyttää runsaasti harjoittelua oppilaitoksen omissa "hoitoloissa". Lisäksi ammattitaitovaatimukset edellyttävät vaativan jalkojenhoidon osaamista, mikä poikkeaa perinteisestä kauneudenhoidon ammattilaisen tarjoamasta jalkojen hoidosta. Kauneudenhoidon ammattilaiset eivät ole terveydenhuollon ammattihenkilöitä.

Edelleen on vaikea ymmärtää perusteluja eri perustutkintojen kustannuskertoimille. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto on sijoitettu kustannusryhmään 3. Sosiaali- ja terveysalan ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto kustannusryhmään 1. Kaikissa sosiaali- ja terveysalan tutkinnoissa nykykäytäntöjen mukaisesti hyödynnetään simulaatiota opetuksessa, mikä vaatii koulutuksenjärjestäjältä taloudellista panostusta. Laitteiden ja tarvikkeiden lisäksi simulaatio-opetusryhmät ovat asianmukaisen pedagogiikan vuoksi pieniä. Tällöin tarvitaan enemmän opettajia ja simulaatio-ohjaaja resurssia. Työelämän ja opiskelijoiden palaute opetuksen laadusta on ollut erittäin huolestuttavaa jo ennen nykyhallituksen rahoitusleikkauksia. Molemmat tahot toteavat, että

sosiaali- ja terveysalan opiskelijat lähetetään työelämään puutteellisella osaamisella ja heikoilla kädentaidoilla. Sekä työelämän edustajat että opiskelijat totesivat Tehyn kyselyjen mukaan (2024/11; 2025/1), että käytännön taitoja pitäisi harjoitella oppilaitoksessa enemmän. Sosiaali-, terveys-, ja kasvatusalan tutkintojen sijoittaminen alimpiin kustannusryhmiin ei mahdollista riittävän korkealaatuista osaamisen hankkimista. Puutteellinen osaaminen heikentää asiakas- ja potilasturvallisuutta, koska kiireinen työelämä tuo omat haasteet opiskelijan ohjaukseen.

Lopuksi toteamme, että tällä hetkellä sosiaali- ja terveysalan ammattitutkintoja ollaan uudistamassa. Luonnosvaiheessa olevat tutkinnon perusteet ovat hyviä ja erikoisammattitutkinnot mahdollistavat sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneille lähihoitajille uralla etenemisen ja laaja-alaisen osaamisen hyvinvointialueiden kasvaviin terveyshaasteisiin. Matalat kustannuskertoimet tulevat todennäköisesti vaikuttamaan koulutuksenjärjestäjien mahdollisuuksiin ja motivaatioon järjestää em. tutkintoja. Huoli on koulutusten järjestämisestä ja miten sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneet pystyvät etenemään uralla.

Kokonaisuutta tarkasteltaessa on mahdoton ymmärtää, miten esimerkiksi Liikunnanohjauksen perustutkinto on sijoitettu kustannusryhmään 6 ja Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto kustannusryhmään 3. Toki samanaikaisesti liikunta-alan ammattitutkintoja/erikoisammattitutkintoja on kustannusryhmässä 1. Mielestämme sosiaali- ja terveysalan ammatti-, perus-, ja erikoisammattitutkinnot kuuluvat perustellusti ylempiin kustannusryhmiin, esimerkiksi kustannusryhmään 6. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto on yksi suurimmista ammatillisen koulutuksen tutkinnoista. Rahoituksen pitää perustua todellisiin kustannuksiin ja mahdollistaa korkeatasoinen koulutus niin, että asiakkaat ja potilaat voivat luottaa ammattihenkilöiden osaamiseen.

Kustannusryhmän pitää määräytyä sen tutkinnon mukaisesti, johon tutkinnon osat kuuluvat.

On kannatettavaa, että rahoitusmallia selkiytetään. Kuitenkin opiskelijavuosirahoituksen muutos korvata vain toteutuneet opiskelijavuodet voivat johtaa siihen, että sellaiset opiskelijat, joiden osaaminen ei ole riittävää ”pakotetaan” valmistumaan. Työelämä on kiireistä eikä siellä ole mahdollista kouluttaa sellaisia perustaitoja, mitkä olisi pitänyt oppia koulutuksen aikana.

Epäloogisuutta esiintyy myös muissa tutkinnoissa, kun esimerkiksi Ajoneuvoalan perustutkinto on sijoitettu kustannusryhmään 4 ja vastaava ammattitutkinto kustannusryhmään 1. Kuten aiemmin totesimme, tavoite on mitä ilmeisimmin rahoituksen keinoin kiihdyttää ko. ammattitutkinnot, kun niistä tehdään minimaalisella rahoituksella koulutuksenjärjestäjille mahdollisimman vähän vetovoimaisia.

Lausuntonne koskien asetuksen 5 §:ää (korotuskertoimet)

Vaativan erityisen tuen korotuskertoimet vaikuttavat mielestämme tarkoituksenmukaisilta.

Lausuntonne koskien asetuksen 6 §:ää (toteutuneiden opiskelijavuosien perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta)

Ei kommentoitavaa toteutuneiden opiskelijavuosien perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskennasta.

Lausuntonne koskien asetuksen 7 §:ää (suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteiden ja tutkintojen lukumäärän perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta)

Suoritettujen tutkinnon osien osaamispisteiden ja tutkintojen lukumäärän perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta vaikeuttaa koulutuksenjärjestäjän mahdollisuutta ennakoida koulutuksen tarvetta. Tutkintojen suorittajien määriä voidaan jossain määrin arvioida ja vertailla suhteessa aiempiin vuosiin. Sen sijaan tutkinnon osien suorittaminen riippuu sosiaali-, terveys-, ja kasvatusalalla siitä miten esimerkiksi hyvinvointialueet mahdollistavat henkilöstön täydennyskoulutuksen tai miten henkilöstö hakeutuu omaehtoiseen koulutukseen. Nykyisessä tilanteessa näkymät ovat varsin heikot. Suuri huoli hyvinvointialueiden henkilöstön koulutuksiin pääsystä ja osallistumismahdollisuuksista. Sosiaali-, terveys-, ja kasvatusalojen työpaikoilla tulee olemaan tulevaisuudessa suuri osaamisvaje, jos samanlainen tilanne jatkuu. Aikuiskoulutustukea ei makseta, niin henkilöstö hakeutuu huonommin (tai ei ollenkaan) omaehtoiseen koulutukseen.

Lausuntonne koskien asetuksen 8 §:ää (työllistymisen ja jatko-opintoihin siirtymisen perusteella myönnettävän perusrahoituksen laskenta)

Jos tutkinnon tai tutkinnon osan suorittanut työllistynyt tai jatko-opintoihin siirtynyt on tutkinnon suorittamisen aloittamista edeltävän vuoden lopussa ollut työllinen, painokerroin on 0. Tämä pykälä on vaikeaselkoinen. Miten perusrahoitus lasketaan tilanteessa, kun henkilö on suorittanut esimerkiksi hoiva-avustajan koulutuksen tutkinnon osat ja on työllistynyt ja haluaa myöhemmin jatkaa opiskelua sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnossa?

Lausuntonne koskien asetuksen 2 lukua (opiskelijapalautte)

Opiskelijapalautteen keräämisen käytännöt ovat mielestämme tarkoituksenmukaiset. Opiskelijapalautteen väittämät ovat asialliset. Kyselyissä pitäisi olla joitakin alaan kohdentuvia väittämiä. Sosiaali-, terveys-, kasvatus-, ja kuntoutusalalla tällaisia voisi olla soveltuvuuteen liittyvät väittämät, koska koulutuksenjärjestäjien käytännöt vaihtelevat hakijoiden ja opiskelijoiden soveltuvuutta arvioitaessa. Lisäksi päättökyselyssä väittämää ”Sain riittävästi opetusta ja ohjausta, jotta opintoni etenivät suunnitellusti” voisi tarkentaa tai erotella koskien oppisopimus- ja koulutussopimusopiskelijoita. Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan opiskelijat joutuvat usein tekemään liian varhain itsenäisesti tai yksin työtehtäviä, joihin heidän osaamisensa on riittämätöntä. Täsmällisemmillä ja konkreettisimmilla väittämillä saataisiin tietoon todellinen tilanne työpaikoilla. Palautteiden keskiarvot ovat vuosi toisensa jälkeen todella hyviä. Toisaalta Tehyyn tulneiden palautteiden mukaan kehitettävää on paljon ja liian usein opiskelijat jäävät ilman ohjausta.

Huomiota pitää kiinnittää myös alhaisiin vastausprosentteihin, jotka heikentävät kyselyiden luotettavuutta. Sinällään opiskelijapalautteen vaikutus rahoitukseen on varsin pieni, mikä ei ymmärrettävästi kannusta koulutuksenjärjestäjiä kehittämään käytänteitään siten, että vastausprosentit nousisivat.

Opiskelijoiden aloituskyselyn ja päättökyselyn väittämät ovat koko ammatillisen koulutuksen näkökulmasta tarkoituksenmukaisia. Lisäksi kyselyssä pitäisi olla joitakin alaan kohdentuvia väittämiä. Sosiaali-, terveys-, kasvatust-, ja kuntoutusalalla tällaisia voisi olla soveltuvuuteen liittyvät väittämät, koska koulutuksenjärjestäjien käytännöt vaihtelevat hakijoiden ja opiskelijoiden soveltuvuutta arvioitaessa. Alalle soveltumaton opiskelija kuluttaa koulutuksenjärjestäjän resursseja ja siksi palautteen avulla olisi tärkeää löytää kehittämiskohteita, miten alalle soveltumaton ohjataan viivytyksettä hänelle soveltuviin opintoihin. Lisäksi soveltumattoman opiskelijan ohjaus toiselle alalle pitäisi huomioida rahoituksessa.

Lausuntonne koskien asetuksen 3 lukua (työelämäpalaute)

Mielestämme on tarkoituksenmukaista jakaa työelämäpalautteen perusteella perusrahoituksesta 1/4 työpaikkakyselyn perusteella ja 3/4 työpaikkaohjaajakyselyn perusteella. Laskentaperusteet vaikuttavat asiallisilta. Sinällään työelämäpalautteen vaikutus rahoitukseen on varsin pieni, mikä ei ymmärrettävästi kannusta koulutuksenjärjestäjiä kehittämään käytänteitään siten, että vastausprosentit nousisivat. Yhteisen kehittämisen vahvistaminen työelämän kanssa voisi olla yksi keino.

Työpaikkaohjaajakyselyn lähettämisen syklin pidentäminen on kannatettavaa, koska erilaiset kyselyt ja selvitykset kuormittavat työntekijöitä. On kuitenkin syytä arvioida kyselyjen tuloksia kriittisesti, koska pidempi vastausväli voi vaikuttaa vastausten luotettavuuteen.

Coco Kirsi

Tehy ry - Millariikka Rytönen puheenjohtaja Tehy ry; Lisätietoja: Kirsi Coco
koulutuspoliittinen asiantuntija, kirsi.coco@tehy.fi